

بررسی سامانه‌های تحت وب عرضه و داوری مقالات از نظر قابلیت‌های نقش نویسنده در نشریات مصوب وزارت بهداشت

دکتر فریدون آزاده^۱، علی‌رضا همتی^۲، دکتر سید جواد قاضی میر سعید^۳، تانیا آزادی^۴

چکیده

زمینه و هدف: سامانه‌های تحت وب عرضه و داوری مقالات، مجاری رسمی ارتباط داوران، نویسندگان و اعضای هیئت تحریریه نشریات با یکدیگر هستند. پدیدآورندگان با ارسال دست نوشته‌های خود، آغاز کننده فرایند داوری در این سامانه‌ها هستند. هدف از این مطالعه ارزیابی و تعیین قابلیت‌های سامانه‌های تحت وب عرضه و داوری مقالات از نظر نقش نویسنده در مجلات وزارت بهداشت است.

روش بررسی: این پژوهش از نوع پیمایشی - توصیفی است و در آن ۱۹۹ مجله مصوب وزارت بهداشت به منظور بررسی ویژگی‌های سامانه‌های تحت وب عرضه و داوری مقالات بررسی شده‌اند. تعداد سامانه‌های مورد استفاده در این نشریات در زمان انجام این پژوهش ۱۸ مورد بود. به منظور بررسی قابلیت‌های سامانه‌ها در نقش نویسنده، از سیاهه واریسی محقق ساخته استفاده شد. داده‌ها با استفاده از نرم افزار آماری SPSS ۱۸ و نرم افزار Microsoft Excel ۲۰۰۷ تحلیل گردیدند.

یافته‌ها: سامانه‌های مطالعه شده دارای اکثریت (۸۴٪) قابلیت‌های مورد نیاز در نقش نویسنده بودند. سامانه کوثر در میان سامانه‌های بررسی شده، دارای بیشترین قابلیت‌ها بود.

نتیجه‌گیری: برخی قابلیت‌های نقش نویسنده در سامانه‌های مطالعه شده وجود دارد. به منظور رفع حداکثری نیازهای موجود در نقش نویسنده، توجه به مجموعه معیارهای استاندارد پژوهش ضروری به نظر می‌رسد.

واژه‌های کلیدی: سامانه تحت وب، عرضه و داوری مقالات، ارزشیابی، نشریات پزشکی، ایران

* نویسنده مسئول :

تانیا آزادی؛

دانشکده پیراپزشکی دانشگاه علوم

پزشکی تهران

Email :

T-azadi@farabi.tums.ac.ir

- دریافت مقاله : بهمن ۱۳۹۳ پذیرش مقاله : اردیبهشت ۱۳۹۴

مقدمه

یکی از برون‌دادهای علمی دانشگاه‌ها و مراکز تحقیقاتی، نشریات علمی هستند. دلیل اهمیت این

دسته از منابع، روزآمدی آنها است که دربردارنده آخرین دست‌آوردها و نتایج پژوهش‌های علمی‌اند(۱). با توجه به اهمیتی که نشر الکترونیکی در انتشار مجلات دارد امروزه تمامی بخش‌های فرایند داوری مقالات به صورت متمرکز، از مرحله ارائه دست نوشته از سوی نویسنده گرفته تا بازبینی اولیه و ارسال آن از سوی سردبیر به داور، بازبینی محتوا و ارائه دیدگاه‌های داور و رد یا پذیرش برای انتشار نهایی آن

^۱ اسنادیار گروه کتابداری و اطلاع رسانی پزشکی، دانشکده پیراپزشکی، دانشگاه علوم پزشکی تهران، تهران، ایران

^۲ مربی مرکز تحقیق و توسعه سیاست های دانشگاه، دانشکده علوم پزشکی تهران و دانشجویی دکترای تخصصی آینده پژوهی، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات اجتماعی، جهاد دانشگاهی، تهران، ایران

^۳ اسنادیار گروه کتابداری و اطلاع رسانی پزشکی، دانشکده پیراپزشکی، مرکز تحقیقات مدیریت اطلاعات سلامت، دانشکده علوم پزشکی تهران، تهران، ایران

^۴ کارشناس ارشد کتابداری و اطلاع رسانی پزشکی، دانشکده پیراپزشکی، دانشگاه علوم پزشکی تهران، تهران، ایران

به طور کلی و در یک دسته بندی آزاد، کاربران چنین سامانه‌هایی در سه گروه عمده دسته بندی می‌شوند. گروه اول نویسندگان هستند. پژوهشگران ماحصل فعالیت‌های علمی خود را در قالب دست نوشته تنظیم کرده و با عنوان نقش نویسنده از سامانه برای ارسال آن به دفتر نشریات استفاده می‌نمایند. گروه دوم داوران مقالات هستند. داوران افراد صاحب‌نظر و کارشناسان خبره در هر رشته علمی هستند و وظیفه ارزیابی و داوری مقالات رسیده به دفتر نشریه را بر عهده دارند. داوران نیز از سامانه برای انجام فرایند داوری استفاده می‌کنند. گروه سوم اعضای هیئت تحریریه نشریات هستند که خود مشتمل بر نقش‌های متفاوتی مانند سردبیر، مدیر داخلی، مدیر اجرایی، تحریریه و جز آن می‌باشند. این گروه نیز در نقش تحریریه‌ی نشریات از سامانه برای مدیریت فرایند داوری استفاده می‌کنند (۵). هر یک از این نقش‌ها، فرایندها و فعالیت‌های زیر مجموعه آن، گسترده است و طیف متنوعی از وظایف را در برمی‌گیرد. این مقاله به ارزیابی قابلیت‌های سامانه‌ها در نقش نویسنده پرداخته است. در ضرورت تبیین نقش نویسنده، توجه به رهنمودهای کمیته بین المللی سردبیران مجلات پزشکی (ICMJE یا International Committee of Medical Journal Editors) مهم است. این کمیته در تعریف نقش نویسنده و مشارکت کنندگان در تهیه مقاله، توصیه‌هایی را ارائه داده است. این توصیه‌ها برای اجرا، گزارش، ویرایش و انتشار آثار علمی در نشریات پزشکی لازم است. در این توصیه‌ها، نقش‌ها و مسئولیت‌های نویسندگان، مشارکت کنندگان، داوران، سردبیران، ناشران و مالکان آورده شده است. ICMJE در تبیین اهمیت نویسندگی (Authorship) می‌گوید: «نویسندگی، اعتبار به همراه دارد و دارای پیامدهای مهم علمی، اجتماعی

در محیط الکترونیکی انجام می‌شود و از این رو این نرم‌افزارها اهمیت بسیاری دارند. فرایند داوری مقالات در مجلاتی که از سامانه‌های الکترونیکی مدیریت فرایند داوری بهره می‌برند، در مقایسه با مجلاتی که از روش‌های معمول و دستی برای این کار استفاده می‌کنند، از نظر صرفه‌جویی در زمان و هزینه‌ها، اطلاع رسانی به موقع، دقت در مرحله‌ی بازبینی و داوری، حائز اهمیت هستند. این سامانه‌ها، تعاملات علمی بین نویسنده، سردبیر و داوران را به صورت چندجانبه و در قالب یک نرم‌افزار مشترک، تمرکز داده و بهبود می‌بخشد (۳و۲).

با توجه به راه‌اندازی سامانه مدیریت اطلاعات تحقیقاتی (سمات) وابسته به معاونت تحقیقات و فناوری وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی کشور و نقشی که واحد ارزیابی این سامانه در ارزیابی فعالیت‌های پژوهشی دانشگاه‌های علوم پزشکی کشور درخصوص ورود اطلاعات به‌روز، دقیق و کامل نشریات به این سامانه را بر عهده دارد، «هر یک از دانشگاه‌های علوم پزشکی به منظور کسب امتیاز لازم از این واحد، ملزم به ورود اطلاعات نشریات پژوهشی خود در قالب‌ها و استانداردهایی هستند که از سوی این معاونت به هر یک از دانشگاه‌های علوم پزشکی اعلام شده است». اطلاعات موجود دانشگاه‌ها در پایگاه اینترنتی سمات از جمله شاخص‌های ارزیابی است. لذا وجود سامانه‌ی یکپارچه در قالب استانداردهای مدون وزارت بهداشت به خصوص در حوزه‌ی تبادل اطلاعات برای مدیریت آنلاین نشریات هر یک از دانشگاه‌هایی که حداقل انتشار یک عنوان مجله مصوب را بر عهده دارند، الزامی است. در این میان شناسایی، انتخاب و استفاده از سامانه‌ای که منطبق بر نیازهای موجود باشد و بتواند انتظارات را برطرف نماید، ضروری است (۴).

وظیفه پاسخگویی نویسنده در طراحی نظام مند سامانه‌های مزبور.

مطالعه تعیین قابلیت‌های سامانه‌های مدیریت محتوای پایگاه نشریات داخلی ایرانی و خارجی در سه نقش داور، عضو هیئت تحریریه و سردبیری نشان داده است که سامانه‌های مورد بررسی با اختلافات جزئی، اکثر قابلیت‌های موجود در یک سامانه‌ی استاندارد را در نقش‌های مورد ارزیابی دارا هستند و سامانه‌ی مدیریت پایگاه نشریات شرکت یکتاوب افزار شرق با اختلاف بسیار جزئی هم سطح سامانه‌های مدیریت پایگاه نشریات خارجی است (۷).

در دیگر مطالعات ارزیابی قابلیت‌های سامانه‌های عرضه و داوری، ویژگی‌های سامانه‌ها به عنوان یک کل و فارغ از در نظر گرفتن نقش خاصی بررسی شده است. مطالعه‌ی تعیین ویژگی‌های ضروری برای نرم‌افزارهای مدیریت محتوا و داوری نشریات علمی از دیدگاه متخصصان، قابلیت‌های مورد نیاز سامانه‌ها به طور کلی در نقش‌های مختلف را در سه گروه طبقه بندی کرده است. گروه اول، حاوی ویژگی‌های ضروری در طراحی یا خرید سامانه‌ی داوری است. گروه دوم، حاوی ویژگی‌هایی است که با توجه به شرایط و امکانات مجله توصیه می‌شوند و گروه سوم شامل ویژگی‌های است که به علت کم بودن فراوانی می‌توان از آن صرف نظر کرد و آنها را جزء گروه دوم و ویژگی‌های پیشنهادی به حساب آورد (۸).

مطالعات مربوط به بررسی قابلیت‌های نظام نشریه آزاد (OJS یا Open Journal System) آن را به عنوان رویکردی نوین در نظام مدیریت مجله‌های الکترونیکی معرفی کرده است. از جمله قابلیت‌های منحصر به فرد این سامانه، حمایت و پشتیبانی از ایجاد کارگذاری وب سایت نشریه، دریافت مقاله، بازبینی یا داوری توسط همکاران، ویرایش، انتشار،

و مالی است. نویسندگی همچنین بر مسئولیت و پاسخگویی در برابر آثار منتشر شده دلالت دارد (۶). امروزه برخی نشریات، به درخواست و انتشار اطلاعاتی درباره‌ی سهم مشارکت هر فرد در دست نوشته‌های ارسالی به دفتر نشریات، حداقل در مورد پژوهش‌های اصیل اقدام می‌کنند (۶). همچنین، در بحث حیطه وظایف نویسندگی این اعتقاد وجود دارد تمامی افرادی که به عنوان نویسنده مشخص شده‌اند، باید تمامی ۴ معیار نویسندگی به شرح ذیل را داشته باشند و به همین ترتیب افرادی که معیارهای چهارگانه را برآورده سازند، باید به عنوان نویسنده اثر شناخته شوند. ۴ معیار مزبور عبارتند از:

۱. سهم قابل توجه در ایجاد یا طراحی اثر یا جمع آوری، تحلیل یا تفسیر داده‌ها
 ۲. تهیه پیش نویس اثر یا بازبینی نقادانه آن به منظور تولید محتوای فکری
 ۳. موافقت نهایی نسخه‌ای که باید چاپ شود؛ و
 ۴. توافقنامه‌ی پاسخگویی به تمامی پرسش‌ها و جنبه‌های اثر جهت حصول اطمینان از راستی و درستی و اصالت اثر
- افرادی که مشمول ۴ معیار فوق نشوند، در بخش قدردانی تقدیر می‌شوند (۶).

کمیته بین المللی سردبیران نشریات پزشکی، ضمن تعریف نقش نویسنده، مجموعه‌ای از وظایف و بایدها و نبایدهای نویسندگی را تبیین می‌کند. به دلیل وجود دستورالعمل‌های مرجع در حوزه‌ی نویسندگی، مانند نمونه‌ای که از سوی کمیته بین المللی سردبیران ارائه شد، به هنگام ارزیابی سامانه‌های عرضه و داوری مقالات در نقش نویسنده، مهم است به این ملزومات و توصیه‌ها توجه شود. نمونه‌هایی از این ملزومات عبارت است از تعیین قلم‌های اطلاعاتی سهم مشارکت افراد، قدردانی، نویسنده‌ی مسئول، تایید

می‌دهند و همچنین مروری بر متون و مطالعه‌ای عمیق‌تر در وب، فهرستی از سامانه‌های عرضه و داوری آنلاین مقالات جمع‌آوری و مشخص شد که تعداد ۱۷۲ مجله از ۱۸ سامانه متفاوت استفاده می‌کنند و تعداد ۲۷ مجله فاقد سامانه هستند. از میان ۱۷۲ مجله، ۲۱ مجله از ۱۲ سامانه متفاوت استفاده می‌کردند که اطلاعات درستی از وب سایت مجلات و یا سامانه‌های مورد استفاده آنها در دسترس نبود و به دلیل مشکل شناسایی دقیق سامانه‌ها و برقراری ارتباط با آنها از جامعه پژوهش حذف شدند. در نهایت ۱۵۱ (۷۶٪) عنوان مجله از مجموع ۱۹۹ عنوان مجله شناسایی شدند که از ۶ شرکت شامل ۵ نمونه داخلی به نام‌های یکتاوب از شرکت یکتاوب افراز شرق، نیلوفر از شرکت‌های توسعه انفورماتیک ایران، مینوسکرپت آنلاین از موسسه پژوهشگران سلامت، سامانه اختصاصی دانشگاه علوم پزشکی تهران و کوثر از شرکت کوثر و یک نمونه خارجی با نام OJS. از محصولات پروژه دانش عمومی وابسته به دانشگاه بریتیش کلمبیای کانادا برای عرضه و داوری مقالات خود استفاده می‌کردند.

ابزار گردآوری داده در این پژوهش، سیاهه‌ی واری محقق ساخته بود. روایی آن از سوی ۵ تن از متخصصان حوزه کتابداری و اطلاع رسانی دو بار مورد بررسی و تایید نهایی قرار گرفت. با شناسایی آدرس‌های مکاتباتی هر یک از این شرکت‌ها و طی نامه‌هایی رسمی، سیاهه‌ی واری به هر یک از این شش شرکت ارسال گردید. علاوه بر این، از طریق پست الکترونیکی و یادآوری‌های تلفنی و مکاتبه با شرکت‌ها از متخصصان فنی سامانه‌ها درخواست گردید تا مطابق با سامانه در پتل نویسنده، سیاهه واری را تکمیل و ارسال نمایند. برای کنترل نهایی کار، مطابق با دسترسی‌هایی که شرکت‌ها برای محقق

آرشیو و نمایه سازی نشریات است (۹-۱۱). در این پژوهش، مجموعه قابلیت‌های نظام مزبور، فارغ از نقشی خاص، بررسی شده است.

همچنین در پژوهش‌های دیگری، ویژگی‌های سامانه‌های عرضه و داوری مقالات برشمرده شده که از آنها می‌توان به عنوان ویژگی‌های ضروری در ساخت و توسعه چنین سامانه‌هایی و در هر یک از نقش‌ها استفاده کرد. در این پژوهش‌ها، قابلیت‌های طیف متنوعی از سامانه‌ها، با ذکر قابلیت‌های کلی نظام مورد بررسی قرار گرفته است (۱۳ و ۱۲). اشتراکاتی میان قابلیت‌های مورد نیاز در نقش نویسنده در هر یک از این پژوهش‌ها وجود دارد که می‌توان از تجمیع و یا گزیده‌ی آن به اقتضای اهداف، نیازها، شرایط و امکانات هر مجله به منظور ساخت، توسعه و ارزیابی سامانه‌های موجود در نقش نویسنده، استفاده نمود. هدف از انجام این مطالعه تعیین قابلیت‌های سامانه‌های تحت وب عرضه و داوری مقالات نشریات مصوب علوم پزشکی کشور در نقش نویسنده است. در این مطالعه ملزوماتی که باید در سامانه‌ها مورد توجه قرار گیرد، شناسایی شده است.

روش بررسی

این مطالعه پژوهشی از نوع توصیفی و به روش پیمایشی انجام شد. جامعه‌ی مورد مطالعه، سامانه‌های عرضه و داوری آنلاین مقالات بودند که از سوی مجلات مصوب وزارت بهداشت ایران در سال ۱۳۹۱ مورد استفاده قرار گرفتند. بدین منظور سرشماری از ۱۹۹ عنوان مجله مصوب وزارت بهداشت درمان و آموزش پزشکی کشور ایران انجام شد. با جستجو در وب‌سایت دانشگاه‌های علوم پزشکی کشور به منظور کشف پایگاه مجلات مخصوص آن دانشگاه که فرایند عرضه و داوری مقالات را در محیط وب انجام

یافته‌ها

سیاهه واریسی پژوهش در نقش نویسنده، شامل ۵ گروه ثبت نام در سامانه، ارسال دست نوشته، پیگیری دست نوشته‌ی ارسالی، پرداخت هزینه، و ارائه راهنماهای آموزشی تنظیم شد. هر یک از گروه‌ها، دارای زیر گروه‌هایی به شرح جدول ۱ است.

به منظور ورود به سامانه دمو این شرکت‌ها فراهم نمودند، جواب‌های بازگردانده شده، بررسی شدند. اطلاعات واصله در نرم افزار Microsoft Excel ویرایش ۲۰۰۷ وارد شد. سپس این اطلاعات با حفظ ساختار داده‌ها به نرم افزار آماری SPSS ویرایش ۱۸ منتقل گردید.

جدول ۱: گروه‌ها و زیر گروه‌های موجود در سیاهه واریسی نقش نویسنده

گروه	زیر گروه
	ارسال نام کاربری و رمز عبور به پست الکترونیکی نویسنده
	انتخاب نام کاربری و کلمه عبور دلخواه
	تعیین تاریخ‌های عدم دسترسی / عدم حضور
	تغییر رمز عبور
	تغییر نام کاربری
	دارای فرم تکمیل اطلاعات سازمان حامی (در صورت وجود)
	دارای فرم تکمیل اطلاعات شخصی نویسنده
	درج اطلاعات تماس و آدرس پست الکترونیک دیگر
ثبت نام در سامانه	درج کلیدواژه‌هایی که حوزه تخصصی نویسنده را تعریف می‌کند بر اساس فهرستی از قبل مشخص شده در هنگام ثبت نام
	درج کلیدواژه‌هایی که حوزه‌های پژوهشی-علمی مورد علاقه نویسندگان را توصیف می‌کند براساس فهرستی از قبل مشخص شده در هنگام ثبت نام
	درج کلیدواژه‌های خود نویسنده در هنگام ثبت نام در سامانه که حوزه تخصصی او را توصیف می‌کند
	درج کلیدواژه‌های خود نویسنده در هنگام ثبت نام که حوزه‌های پژوهشی-علمی مورد علاقه او را توصیف می‌کند
	دریافت رمز عبور جدید در صورت فراموش کردن رمز عبور قبلی
	دسترسی به بانک اطلاعات نویسندگان
	معرفی جانشین در تاریخ‌های عدم حضور (تکمیل اطلاعات شخصی برای جانشین)
	ویرایش اطلاعات شخصی

ارسال همزمان یک رونوشت از نامه‌های دریافت شده در سامانه (بین سردبیر و نویسنده و غیره) به پست الکترونیک نویسنده
 دست نوشته‌های بازبینی شده
 دست نوشته‌های رد شده
 دست نوشته‌هایی که به بازبینی نیاز دارد
 افزودن اطلاعات وابستگی سازمانی و پست الکترونیک نویسندگان همکار
 امکان ثبت پیشنهاد داور و یا مخالفت با داوری خاص در طول ارسال دست نوشته
 بارگذاری منابع تکمیلی (مانند فایل‌های ویدیویی و صوتی)، منابعی که در ارتباط با عرضه دست نوشته هستند، اما جزئی از آن نیستند
 تایید اجباری دست نوشته از سوی نویسنده قبل از ارسال جهت داوری
 ارسال دست نوشته
 تبدیل فایل‌های ارسالی با فرمت‌های مختلف به فرمت پی. دی. اف. برای بارگذاری در سامانه
 تعیین انواع مقاله (نظیر مقاله پژوهشی، مقاله مروری، نامه به سردبیر، نقد کتاب و غیره)
 تنظیم مجدد توالی و ترتیب فهرست نویسندگان همکار
 ثبت دست نوشته جدید با یک پروفایل ثابت
 درج ابرداده (شماره شکل، شرح آن و غیره) هنگام بارگذاری فایل‌های تصویری
 درج اسامی یا آدرس‌ها به زبان‌های دیگر ترجمه شده در فیلدهای ثانویه (برای نویسندگان خارجی)
 ذخیره‌ی خودکار فرایند ثبت نام یا ارسال تا در صورت قطع ارتباط نویسنده با سامانه اطلاعات ذخیره شود
 مشخص نمودن «نویسنده اول» و «نویسنده مسئول» به صورت مجزا
 مشخص نمودن ارسال آنتیمی به صورت آفلاین (پست، فکس و غیره)
 ویرایش دست نوشته در سامانه قبل از ارسال جهت داوری

آموزش کمکی

پشتیبانی جهت پاسخگویی به مشکلات فنی یا راهنمایی در خصوص شیوه ارسال مقالات
 ارائه راهنماهای آموزشی
 راهنمای Online سامانه
 فایل‌های آموزشی قابل دانلود

ارسال نامه به سردبیر و مشاهده پاسخ سردبیر به نامه و سایر نامه‌های مرتبط
 دست نوشته‌های در حال داوری
 دست نوشته‌های در حال پاراف
 دست نوشته‌های در حال ویرایش
 دست نوشته‌های پیشین
 پیگیری دست نوشته‌های
 ارسال
 دست نوشته‌های داوری شده
 دست نوشته‌های رد شده
 پاسخگویی نویسندگان به داوران و ثبت پاسخ‌ها در سامانه
 دریافت نامه تصمیم سردبیر از طریق پست الکترونیک
 دسترسی نویسندگان به تاریخچه مکاتبات دست نوشته از طریق صفحه خانگی
 دسترسی نویسندگان به نسخه‌های بازبینی شده‌ی پیشین
 مشاهده‌ی تصمیمات اخذ شده بعد از اتمام فرایند داوری در سامانه

پرداخت اینترنتی هزینه‌ها

پرداخت هزینه‌ها تایید دریافت هزینه‌ها از طریق پست الکترونیک

دریافت رسید هزینه‌های پرداخت شده از طریق پست الکترونیک

گرفت. بدین منظور شاخص مقایسه، محاسبه شد. نتایج حاصل در قالب جدول ۲ آمده است. برای راحتی مقایسه، شرکتی به عنوان شاهد با کسب حداکثر امتیازهای ممکن در هر گروه در نظر گرفته شده است.

به منظور ارزیابی سامانه‌ها، قابلیت‌های سامانه‌ها با چک لیست پژوهش در دو مرحله مقایسه شد. نخست درصد امتیاز هر سامانه در هر گروه با درصد امتیاز سامانه‌ی شاهد در همان گروه مقایسه شد. همچنین امتیاز کل سامانه‌ها در هر گروه نیز با امتیاز سامانه شاهد در گروه مربوطه مورد مقایسه قرار

جدول ۲: امتیاز کسب شده‌ی سامانه‌ها به تفکیک گروه‌های موبود در نقش نویسنده و مقایسه با شاهد

سامانه	ثابت نام در سامانه	ارسال دست نوشته	پیگیری دست نوشته	پرداخته هزینه	ارائه راهنماهای آموزشی	مجموع
شاهد	۴۰	۳۶	۱۸	۳	۱۲	۱۰۹
او. جی. اس	۳۰	۳۶	۱۸	۳	۱۲	۹۹
منیوسکرپیت آنلاین	۲۱	۲۰	۱۸	۰	۶	۶۵
علوم پزشکی تهران	۲۷	۳۴	۱۶	۰	۶	۸۳
کوثر	۳۸	۳۶	۱۸	۳	۹	۱۰۴
نیلوفر	۳۵	۳۳	۱۸	۰	۱۲	۹۸
یکتاوب	۳۰	۳۶	۱۸	۳	۱۲	۹۹
مجموع	۱۸۱	۱۹۵	۱۰۶	۹	۵۷	۵۴۸
شاخص مقایسه (درصد)	۷۵/۴۱	۹۰/۲۷	۹۸/۱۴	۵۰	۷۹/۱۶	۸۳/۷۹

گروه «پرداخت هزینه» نیز تمامی سامانه‌ها به جز دو سامانه اختصاصی دانشگاه علوم پزشکی تهران و پژوهشگران سلامت موفق به کسب حداکثر امتیاز شدند و در نهایت در گروه «ارائه راهنماهای آموزشی»، سامانه‌های یکتاوب، نیلوفر، و OJS موفق به کسب حداکثر امتیاز شدند و سامانه پژوهشگران سلامت کمترین امتیاز را به خود اختصاص داد.

همچنین جدول ۲ از طریق نمایش شاخص مقایسه نشان می‌دهد که سامانه‌های مورد مطالعه در گروه ارسال دست نوشته‌ها دارای بیشترین (۹۰٪)

جدول ۲ نشان می‌دهد که در گروه «ثابت نام در سامانه» بیشترین امتیاز متعلق به سامانه‌ی کوثر و کمترین امتیاز متعلق به سامانه‌ی پژوهشگران سلامت بود. در گروه «ارسال دست نوشته» بیشترین امتیاز متعلق به سامانه‌های یکتاوب، OJS و کوثر با کسب حداکثر امتیاز بود و کمترین امتیاز نیز به سامانه‌ی پژوهشگران سلامت تعلق گرفت. در گروه «پیگیری دست نوشته‌ی ارسالی» تمامی سامانه‌های مورد بررسی، به جز سامانه‌ی اختصاصی دانشگاه علوم پزشکی تهران، موفق به کسب حداکثر امتیاز شدند. در

تنها ۱۶٪ فرایندها در این نقش است که از طریق سامانه انجام نمی‌شود و به صورت روش‌های دیگر مانند دستی انجام می‌شود.

جهت بررسی میزان همخوانی سامانه‌های مورد بررسی با سیاهه واریسی پژوهش و بررسی میزان پراکندگی در امتیاز فعالیت‌های انجام شده از طریق سامانه در نقش نویسنده، انحراف معیار و میانگین امتیازات امکانات سامانه‌ها محاسبه شد. گویی تمامی قابلیت‌ها و امکانات موجود سامانه‌ها با یکدیگر تلفیق شده و مانند یک کل به آن نگاه شده است و با امتیاز شاهد به عنوان مبنای ارزیابی مقایسه شد.

درصد قابلیت‌ها هستند. برای محاسبه شاخص مقایسه، نسبت جمع امتیاز کسب شده‌ی هر شرکت در هر گروه به امتیاز کل شاهد، محاسبه شد. با محاسبه این شاخص عددی بدست می‌آید که نشان دهنده‌ی میزان کلی توجه سامانه‌های مورد بررسی به گروه معینی از قابلیت‌هاست. بعنوان مثال، در گروه ثبت نام، طبق فرمول $(\frac{181}{40 \times 6})$ این مقدار ۷۵٪ است.

با در نظر گرفتن تمامی گروه‌ها در کلیه سامانه‌ها، مقدار این شاخص در نقش نویسنده طبق فرمول $(\frac{548}{109 \times 6})$ برابر عدد ۸۴٪ است؛ بدین معنی که در سامانه‌های مورد بررسی، ۸۴ درصد فرایندها مطابق با سیاهه واریسی، به صورت نظام مند انجام می‌شود و

جدول ۳: هماسبی میانگین و انحراف معیار سامانه‌ها و مقایسه با شاهد

نقش نویسنده	تعداد سامانه	حداقل امتیاز	حداکثر امتیاز	میانگین	انحراف معیار	شاهد
	۶	۶۵	۱۰۴	۹۱/۳۳	۱۴/۷۳۳	۱۰۹

حالت ایده آل نشان می‌دهد. این شاخص در مطالعه‌ی حاضر، حدود ۹۱ محاسبه شد. حالت ایده آل نیز برابر ۱۰۹ بدست آمد.

در مطالعه سلیمیان (۱۳۸۹)، شیخ شعاعی و حسینی (۱۳۸۸) از سامانه‌های ارسال و داوری مقالات تحت عنوان سامانه‌های مدیریت محتوای (CMS یا Content Management Systems) پایگاه نشریات یاد شده است (۷۸). البته شیخ شعاعی و حسینی از هر دو مفهوم سامانه‌های مدیریت محتوا و سامانه‌های داوری مقالات برای تبیین پژوهش خود استفاده کردند و به تشریح مفهوم داوری با عبارت همترازخوانی (Peer review) پرداخته‌اند (۸). سلیمیان قابلیت‌های سامانه در نقش نویسنده را در قالب ۵ ویژگی اصلی به شرح ثبت نام، پشتیبانی نویسنده، امکانات صفحه

جدول ۳ مقایسه میانگین امتیاز سامانه‌ها با امتیاز گروه شاهد، و در واقع میزان مطابقت سامانه‌ها با چک لیست پژوهش را نشان می‌دهد. اینکه میانگین امتیازات سامانه‌ها در نقش نویسنده حدود ۹۱ و انحراف معیار این مقادیر حدود ۱۴ است یعنی میزان پراکندگی در پاسخگویی به سوالات پژوهش در میان سامانه‌ها کم است و نسبت به امتیاز شاهد که ۱۰۹ است در وضعیت مطلوبی قرار دارد.

بحث

محاسبه و مقایسه‌ی میانگین امتیازات ۶ سامانه در نقش نویسنده با سامانه‌ی شاهد، شاخصی است که وضعیت متوسط کل سامانه‌های مورد مطالعه را با

دسترسی باز OJS کرده است (۱۱) که در مطالعه‌ی حاضر نیز قابلیت‌های نقش نویسنده این سامانه بررسی شده است. لازم به ذکر است که این سامانه از سوی طیف گسترده‌ای از مجلات مورد مطالعه استفاده شده است. همچنین McKiernan در بررسی قابلیت‌ها به سامانه‌های AllenTrack, Bench, Journal Assistant, ESPERE, EdiKit, Press, Manuscript Central و Rapid Review پرداخته است (۱۳) که به دلیل عدم استفاده‌ی مجلات مورد مطالعه از این سامانه‌ها، در مطالعه‌ی حاضر بررسی نشده‌اند. Collins نیز در ارزیابی ویژگی‌ها و خصوصیات این دسته از سامانه‌ها، طیف متنوعی از سامانه‌ها شامل EBSCO'S ERM Essential, the CUFTS ERM, HERMIS, Gold Rush, Ex Libris' Verde, Serials Solutions 360 Resource Manager, Swets و TDNet را بررسی کرده است (۱۲).

از جمله سامانه‌های مورد بررسی در این مطالعه، سامانه‌ی کوثر بود که در مطالعات پیشین داخلی قبلاً مورد بررسی قرار نگرفته بود. قابلیت‌های سامانه کوثر در نقش نویسنده در مقایسه با سیاهه واری پژوهش از سایر سامانه‌ها بیشتر بود و در رتبه بندی موفق به کسب بیشترین امتیاز شد. پس از آن دو سامانه یکتاوب و سامانه خارجی او. جی. اس. قرار داشتند. سلیمیان نیز در پژوهش خود به این نتیجه رسید که سامانه یکتاوب در مقایسه با سیاهه واری پژوهش دارای قابلیت‌های بیشتری نسبت به سایر سامانه‌های مورد ارزیابی و در حد سامانه‌های خارجی مانند او. جی. اس. است (۷). اگر از سامانه کوثر در این پژوهش صرف نظر شود، نتایج این پژوهش همسو با نتایج پژوهش سلیمیان است. در هر دو پژوهش، سامانه داخلی یکتاوب و خارجی OJS دارای بیشترین

اختصاصی نویسنده، امکانات پس از انتشار، و سایر امکانات که خود دارای ویژگی‌های فرعی می‌باشد، طبقه بندی کرده است (۷). در مطالعه‌ی حاضر نیز نقش نویسنده در قالب پنج گروه اصلی که دارای زیرگروه‌هایی است، طبقه بندی شده است. ویژگی‌های اصلی و فرعی نقش نویسنده در هر دو مطالعه دارای اشتراکات زیادی است و تنها در چند مورد متفاوت است. در هر دو مطالعه، ویژگی‌های نقش نویسنده در قالب سیاهه واری، تنظیم و از سیاهه به عنوان ابزاری برای ارزیابی سامانه‌ها استفاده شده است. شیخ شعاعی و حسینی ویژگی‌های ضروری سامانه‌ها را در دو گروه فنی، و داوری طبقه بندی کرده‌اند، اما برای سایر نقش‌ها از جمله نویسنده، بطور جداگانه ویژگی‌ی ذکر نشده است. سامانه‌های ارزیابی شده در مطالعه‌ی شیخ شعاعی و حسینی، شامل ۶ نرم‌افزار خارجی و ۲ نرم‌افزار ایرانی بود. این نرم‌افزارها در دسته‌ی خارجی عبارت بودند از: Rapid Review, Benchpress, Allentrack, Editorial Manager, Manuscript Central و Espere و در دسته‌ی داخلی عبارت بودند از پارشمن (Parshman) و Manuscript Online (۸). از این میان تنها نرم افزار Manuscript Online متعلق به موسسه پژوهشگران سلامت در مطالعه حاضر بررسی شده است. دلیل این امر آن است که هیچ یک از نشریات مصوب وزارت بهداشت در سال ۱۳۹۱ از سایر سامانه‌های خارجی برای مدیریت فرایند داوری استفاده نمی‌کرده است. از سوی دیگر، سلیمیان در مطالعه خود سامانه‌های داخلی یکتاوب، نیلوفر، Manuscript Online و سامانه‌های خارجی OJS, EM, ESS را بررسی کرده است (۷) که با جامعه پژوهش مطالعه حاضر قرابت بیشتری دارد. Willinsky به طور اختصاصی مطالعات خود را معطوف به سامانه‌ی

نتیجه گیری

سامانه‌های مورد مطالعه در این پژوهش در نقش نویسنده در مقایسه با سیاهه واری پژوهش دارای امکانات (بیش از ۸۰٪) و در موارد کمی با کاستی‌هایی روبه رو هستند. به منظور استانداردسازی، رعایت ملزومات و تامین نیازهای موجود در نقش نویسنده، امکانات موجود باید ارتقا یافته و کمبودها تبدیل به امکانات شود. بهره‌گیری از سیاهه واری‌های موجود که در پژوهش‌های مختلف ارائه شده است می‌تواند موثر باشد. همچنین سامانه‌هایی که در ارزیابی‌های مختلف در رتبه‌های نخست ارزیابی قرار گرفته‌اند، می‌توانند به عنوان پیش‌الگو مورد توجه قرار گیرند. یافته‌ها نشان می‌دهد که سامانه‌های مورد مطالعه فقط به برخی قابلیت‌های لازم توجه کرده‌اند. به منظور رفع حداکثری نیازهای موجود در نقش نویسنده، توجه به مجموعه معیارهای استاندارد پژوهش ضروری به نظر می‌رسد. پیشنهاد می‌شود طراحان و توسعه دهندگان سامانه‌های مدیریت نشریات از نتایج این پژوهش برای طراحی و توسعه‌ی آتی نرم افزارهای خود در نقش نویسنده استفاده نمایند.

تشکر و قدردانی

شایسته است بدین وسیله از شرکت‌هایی که در انجام این پژوهش از طریق تکمیل سیاهه واری و فراهم آوری دسترسی به سامانه‌های تولیدی مشارکت داشته‌اند، صمیمانه قدردانی شود.

قابلیت‌ها بودند. تنها سامانه‌ی مشترک این پژوهش با پژوهش شیخ شعاعی و حسینی، سامانه مینوسکرپت آنلاین متعلق به موسسه پژوهشگران سلامت است که در این پژوهش در بین رتبه بندی سامانه‌ها در جایگاه ششم (آخر) قرار گرفت. در مطالعه شیخ شعاعی و حسینی، رتبه بندی سامانه‌ها صورت نگرفته است؛ در نتیجه مبنایی برای مقایسه با مطالعات پیشین در مورد این سامانه در دسترس نیست. در انجام این پژوهش ملاک انتخاب سامانه‌ها، استفاده از سوی حداقل یکی از مجلات گروه علوم پزشکی مصوب از سوی وزارت بهداشت درمان و آموزش پزشکی ایران در سال ۱۳۹۱ است. در مطالعات پیشین ملاک خاصی برای بررسی سامانه‌ها طرح نشده است. لذا جامعه‌ی هدف در این پژوهش وسیع‌تر است. مطالعاتی که به بررسی سامانه‌ها به تفکیک نقش پردازد از نقطه نظر تمرکز بر نیازها و ملزومات خاص نقش‌ها، دارای اهمیت است. مطالعه سلیمیان و پژوهش حاضر دارای چنین ویژگی است و سامانه‌ها را از نقطه نظر قابلیت‌های موجود در نقش نویسنده ارزیابی کرده‌اند. مطالعات خارجی بیشتر به کاربردپذیری سامانه‌ها و سطح تعامل آن با کاربران پرداخته‌اند. اما ابزار اندازه‌گیری اطلاعات در این پژوهش مبتنی بر سیاهه‌ی واری نبوده و از طریق تعریف پروفایل برای هر سامانه، به بررسی ویژگی‌های موجود در آن سامانه‌ها و صرف نظر از تعریف نقشی خاص پرداخته‌اند (۱۲ و ۱۳).

منابع

1. Mohseni H. Journal management. Tehran: Ketabdar; 2006: 21-32[Book in Persian].
2. Bingham CM, Hooper C & Harding K. Web-based peer review now standard for the MJA. Medical Journal of Australia 2005;183(3): 122.

3. Yektaweb. Introducing journal management system. Available at: <http://www.yektaweb.com/find.php?item=1.161.236.fa>. 2010.
4. Semat. Semat evaluation in 2010. Available at: <http://system.hbi.ir/find.php?item=1.16.63.fa>. 2010.
5. ICMJE. Recommendations for the conduct, reporting, editing and publication of scholarly work in medical journals. Available at: <http://www.icmje.org/icmje-recommendations.pdf>. 2014.
6. ICMJE. Defining the role of authors and contributors. Available at: <http://www.icmje.org/recommendations/browse/roles-and-responsibilities/defining-the-role-of-authors-and-contributors.html>. 2010.
7. Salimian F. Evaluation of content management systems of national and international journal databases [Thesis in Persian]. Isfahan: University of Isfahan; 2010.
8. Sheikh Shoaie F & Hoseini SM. Essential features for a scholarly journal content management and peer review software. *Information Sciences and Technology* 2009; 25(2): 289-316[Article in Persian].
9. Asadi A. Open journal system: A new approach at electronic journal management system. *Information Management* 2007; 2(1-2): 81-4[Article in Persian].
10. Marefat R & Asnafi AR. Introducing open access journal management systems. *Ketab Mah Koliat* 2009; 11(12): 90-3[Article in Persian].
11. Willinsky J. Open journal systems: An example of open source software for journal management and publishing. *Library Hi Tech* 2005; 23(4): 504-19.
12. Collins M. Electronic resource management systems (ERMS) review. *Serials Review* 2008; 34(4): 267-99.
13. McKiernan G. Web-based journal manuscript management and peer-review software and systems. *Library Hi Tech News* 2002; 19(7): 31-43.

Examination Of Online Submission And Peer Review Systems In Terms Of Author Role Capability In Iranian Medical Journals

Azadeh Fereydoon¹ (Ph.D) - Hemmati Alireza² (MSc.)
Ghazi Mirsaeid Seyed Javad³ (Ph.D) - Azadi Tania⁴ (MSc.)

1 Assistant Professor, Medical Library & Information Sciences Department, School of Allied Medicine, Tehran University of Medical Sciences, Tehran, Iran

2 Instructor, Center for Academic and Health Policy, Tehran University of Medical Sciences and Ph.D Student in Future Studies, Institute for Humanities and Social Sciences, Academic Center for Education, Culture, and Research, Tehran, Iran

3 Assistant Professor, Medical Library & Information Sciences Department, School of Allied Medicine, Health Information Management Research Center, Tehran University of Medical Sciences, Tehran, Iran

4 Master of Science in Medical Library & Information Sciences, School of Allied Medicine, Tehran University of Medical Sciences, Tehran, Iran

Abstract

Received : Feb 2015
Accepted : May 2015

Background and Aim: Online submission and peer review systems are formal channels of communication among authors, journal editorial boards, and reviewers. The review process starts after authors submit their manuscripts. The aim of this study is to examine the online article submission and peer review systems in terms of the capability in medical journals of Iranian Ministry of Health, and Medical Education.

Materials and Methods: In this descriptive survey study, 199 approved Iranian medical journals were examined so that the characteristics of online submission and peer review systems could be investigated. To study author role features, a checklist was developed by the researcher. The data were analyzed by SPSS 18 and Microsoft Excel 2007.

Results: The online submission and peer review systems considered in this study had most (84%) of the features of the author role. Among the systems reviewed, Kowsar system had the highest number of features.

Conclusion: The results show that the studied systems consider some, but not all, of the required features. To meet the maximum required features of the author role, it seems necessary to take all standard research criteria into account.

Key words: Manuscript Peer Review Systems, Online Submission Systems, System Evaluation, Medical Journals, Iran

* Corresponding Author:
Azadi T;
E-mail:
T-azadi@farabi.tums.ac.ir